

jednostek terytorialnych, dla których są wiarygodne dane diagnostyczne, być może byłyby skuteczniejsze.

Powyższa krytyka jest dobrą egzemplifikacją oczywistej konstatacji, że nawet trafna i szczegółowa diagnoza problemów społecznych, oparta o precyzyjnie opracowane wielowymiarowe wskaźniki nie musi przynosić skutecznych i powszechnie akceptowanych rozwiązań. Niewątpliwie jednak tego typu dane, szczególnie jeżeli dostępne są na poziomie małych jednostek terytorialnych, znacząco ułatwiają podejmowanie konkretnych decyzji i projektowanie skutecznych działań, szczególnie na poziomie władz samorządowych. Z drugiej zaś strony, brak podobnych danych w znaczący sposób utrudnia prowadzenie rzetelnych badań porównawczych.

LITERATURA

A New Commitment to Neighbourhood. Renewal National Strategy Action Plan. Report by the Social Exclusion Unit (2001), Social Exclusion Unit, [dostęp 04.10.2007], dostępny w Internecie: <<http://www.neighbourhood.gov.uk/publications.asp?did=85>>.

SUMMARY

Reliable diagnosis of social problems at the level of local community, based on adequate, detailed and comparable statistical data, should be a departure point for creating social policy strategy. In Europe it is only British statistics and indexes applied to measure social deprivation which enable to describe social problems existing in relatively small geographical areas. The article presents British example.

LOKALNE PARTNERSTWO NA RZECZ PRZEWYCIĘŻANIA BEZROBOCIA I WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO MŁODZIEŻY

• ZAUG, DOBRA PRAKTYKA Z GIESSEN (NIEMCY)

Jednym z zadań w końcowej fazie projektu PROFIT było wyselekcjonowanie tzw. dobrych praktyk, tj. godnych rozpropagowania działań na rzecz przeciwdziałania międzygeneracyjnej transmisji niskiego statusu społeczno-ekonomicznego wśród młodych mieszkańców miast objętych badaniami.

Jedną z nich jest lokalne partnerstwo utworzone przed kilkunastu laty przez władze miasta i powiatu Giessen, Uniwersytet im. Justusa Liebiga w Giessen i krajową centralę związków zawodowych w Hesji, które powołały instytucję w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością pod nazwą ZAUG (*Zentrum Arbeit und Umwelt Giessen*). Jej głównym celem jest przeciwdziałanie problemom społecznym w mieście i powiecie Giessen poprzez aktywizowanie zawodowo bezrobotnych. Giessen jest miastem, w którym skala bezrobocia utrzymuje się od wielu lat na poziomie wyższym niż średnio w kraju. W 2005 r. udział bezrobotnych wśród ludności aktywnej zawodowo wynosił 15,3% wobec około 12% w skali kraju. W 2006 r. wśród niemieckich bezrobotnych 42% stanowiły osoby długotrwale bezrobotne, co w porównaniu z rokiem poprzednim oznacza wzrost o 6 pkt. proc. (dane Federalnego Urzędu Pracy, za: www.arbeitsagentur.de).

Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy zdaje się być sama struktura niemieckiego systemu edukacyjnego, w którym progi selekcyjne na wczesnych etapach kształcenia utrwalały nierówności społeczne (Eissel 2005). Co dziesiąty uczeń w wyniku odpadu i odsiewu wypada z systemu szkolnego, nie uzyskując formalnego potwierdzenia swoich kwalifikacji, zaś wśród młodzieży o innym niż niemieckie pochodzeniu etnicznym udział ten wynosi 20% (dane Stałej Konferencji Ministrów Oświaty RFN, za: www.kmk.org). Natomiast poważny kryzys systemu szkolnictwa zawodowego doprowadził do tego, że znacząca część potencjalnych uczestników rynku pracy nie może się na nim odnaleźć ze względu na brak kwalifikacji lub niezbędnego doświadczenia, ponieważ zakłady pracy oferują mniej miejsc na staże i praktyki dla nisko kwalifikowanych pracowników niż potrzeba.

Leaman J., Kokoroskou C. (2006), *On policy responses overcoming the transmission of inequalities in Loughborough*, „European studies on inequalities and social cohesion”, vol. 3/4, s. 189–215.

Rural and Urban Area Classification 2004. An Introductory Guide (2004), The Countryside Agency. Department for Environment, Food and Rural Affairs. Office of the Deputy Prime Minister. Office for National Statistics. Welsh Assembly Government, [dostęp 04.10.2007], dostępny w Internecie: <http://www.statistics.gov.uk/geography/downloads/Introductory_Guide.pdf>.

The English Indices of Deprivation 2004 (revised) (2004), Office of the Deputy Prime Minister, April, [dostęp 04.10.2007], dostępny w Internecie: <<http://www.communities.gov.uk/archived/publications/communities/indicesdeprivation>>.

STRONY INTERNETOWE

<http://www.statistics.gov.uk/> [dostęp 04.10.2007]

<http://www.communities.gov.uk/> [dostęp 04.10.2007]

<http://www.neighbourhood.gov.uk/> [dostęp 04.10.2007].

Wojciech Woźniak
Instytut Socjologii, Uniwersytet Łódzki

W takich warunkach działalność ZAUG-u ma szczególne znaczenie. Dzięki efektywnej współpracy pomiędzy władzami lokalnymi, ekspertami z uniwersytetu w Giessen oraz organizacjami pozarządowymi, a także wykorzystaniu różnych źródeł finansowania (fundusze europejskie, budżet federalny oraz lokalny) udało się stworzyć znaczącą liczbę nowych miejsc pracy na tzw. drugim rynku pracy*.

ZAUG, powstały w 1988 r., jest przykładem przedsiębiorstwa działającego na podstawie zasad ekonomii społecznej, rodzajem spółdzielni zapewniającej zatrudnienie socjalne. Od przełomu lat 80. i 90. stanowi element lokalnej strategii mającej na celu aktywne zwalczanie bezrobocia. Zamiast zasiłków, zapewnia osobom bezrobotnym subsydiowane zatrudnienie w sektorze usług społecznych.

Celem strategicznym ZAUG jest stworzenie na skalę miasta i okolic, alternatywnego wobec dominującego neoliberalizmu, sposobu działania gospodarczego zapewniającego zrównoważony rozwój na poziomie lokalnym poprzez tworzenie miejsc pracy dostępnych dla ludzi wykluczonych, będących „przegranymi globalizacji”. Początkowo zatrudnienie oferowane w ZAUG-u było ściśle związane z działaniami na rzecz ochrony środowiska (recykling), żeby następnie poszerzyć zakres prac i zawodów.

Na początku realizacji każdej inicjatywy prowadzonej w ramach ZAUG uzyskuje ona kapitałowe wsparcie pozyskiwane ze wszelkich dostępnych źródeł zewnętrznych. Jak udowodniła to już prawie

* Autorzy niemieckiego opracowania używają terminu „drugi rynek pracy” (*second labour market* w języku angielskim i *Arbeitsbeschaffungsmaßnahmen* w niemieckim) w znaczeniu, w jakim termin ten pojawia się w publikacjach poświęconych ekonomii społecznej. Termin ten należy odróżnić od terminu „wtórny rynek pracy” (*secondary labour market*), który odnosi się najczęściej do nielegalnych i nisko opłacanych posad w tzw. szarej strefie, oferowanych bardzo często imigrantom, przeważnie w budownictwie, opiece nad dziećmi lub ludźmi starszymi (patrz np. Iglicka 2003, s. 6).

dwudziestoletnia praktyka, po pewnym czasie można osiągnąć realne finansowe zyski, które następnie pozwalają uniezależnić się od dotacji publicznych, a wypracowane nadwyżki inwestować w kolejne przedsięwzięcia podobnego typu.

ZAUG prowadzi działalność na dwóch podstawowych płaszczyznach: szkoleniowej oraz gospodarczej. Pierwsza z nich obejmuje różnorakie projekty związane z realizacją szkoleń zawodowych, kursów podnoszących kwalifikacje oraz z prowadzeniem doradztwa zawodowego i gospodarczego. Drugim filarem aktywności opisywanej instytucji jest działalność gospodarcza nienastawiona na zysk. Funkcjonujące w jej ramach przedsiębiorstwa (*non-profit enterprises*) są zarządzane wedle profesjonalnych standardów, konkurując na rynku z innymi firmami operującymi w tych samych sektorach gospodarki.

W odniesieniu do wspomnianego podziału można wyróżnić również dwie grupy docelowe wspomnianych działań. Pierwsza grupa to ludzie młodzi – poniżej 25. roku życia – mający z powodu niskiego wykształcenia i niskich kwalifikacji trudności z odnalezieniem się na „pierwszym” rynku pracy. Druga – to osoby powyżej 25. roku życia, które żyją z pomocy społecznej lub/i są długoterminowo bezrobotne.

Osoby objęte wsparciem mogą brać udział w kilku typach aktywności. Pierwsza możliwość to szkolenia zawodowe, organizowane w przedsiębiorstwach i warsztatach należących do ZAUG. Wiosną 2007 r. około 130 osób brało udział w kursach przyuczających do siedmiu różnych zawodów (elektryk, kucharz, ogrodnik, kelner, gospodarz domu, sprzątac, malarz/lakiernik). Ponadto 80 osób dzięki pośrednictwu i doradztwu firmy ZAUG (obejmującemu wsparcie zarówno dla stażystów, jak i przyjmujących ich na staże przedsiębiorstw) bierze udział w stażach, łączących szkolenia ze zdobywaniem praktyki zawodowej, odbywanych w 69 przedsiębiorstwach z 29 różnych branż. Zatrudnieni przez ZAUG doradcy zawodowi umożliwiają rokrocznie stworzenie 75 nowych miejsc odbywania szkoleń i praktyk zawodowych, zapewniają równocześnie tzw. szkolenia przedzawodowe dla około 150 młodych osób.

Ponadto 260 osób wcześniej przeszkolonych w ZAUGu zatrudnionych jest w społecznych przedsiębiorstwach różnego typu, wobec których ZAUG pełni funkcję „parasola”. Młodzi ludzie pracują, uzyskując kwalifikacje i doświadczenie w zawodzie kelniera i kuchara, w dwóch restauracjach oraz kawiarniach, oferujących również organizację i obsługę przyjęć, oraz przygotowujących dzienne około 1800 obiadów dla przedszkoli i szkół, a także 500 posiłków dostarczanych w formie cateringu do zakładów pracy. Kolejne przedsiębiorstwo to bioorganiczna farma, produkująca warzywa certyfikowane jako zdrowa żywność, zaopatrująca należące do ZAUG bufety i restauracje, a także prowadząca sprzedaż na lokalnych rynkach. Nietypowa forma działalności prowadzona przez ZAUG to hodowla pijawek lekarskich na potrzeby hirudoterapii, wykorzystywanej zarówno w medycynie tradycyjnej, jak i nowoczesnych formach leczenia niektórych schorzeń, np. związanych z zaburzeniami krzepliwości krwi czy zwyrodnieniami reumatologicznymi. Pijawki hodowane są w laboratoryjnych warunkach spełniających wysokie normy higieny i eksportowane do wielu krajów Europy.

Oprócz wymienionych form działalności gospodarczej, ZAUG prowadzi zaawansowane kursy podnoszące kwalifikacje pracowników gastronomii, szkoli pracujących dla władz miasta Giessen miejskich pomocników (*city assistants*) pomagających korzystać z usług komunalnych turystom, inwalidom oraz innym potrzebującym; w ramach inicjatywy EQUAL ZAUG zaangażowany jest w opracowanie nowych rozwiązań ułatwiających życie niepełnosprawnym, a we współpracy z heskim ministerstwem sprawiedliwości prowadzi w więzieniach warsztaty rzeźbiarskie.

Spektrum aktywności ZAUG jest zatem bardzo szerokie. Należy przy tym pamiętać, że powyższe działania realizowane są w mieście

mającym niewiele ponad 70 tys. mieszkańców. W obliczu tych faktów nie sposób przecenić roli, jaką ZAUG pełni w walce z bezrobociem w Giessen.

Podstawową zaletą „drugiego rynku pracy” tworzonego przez instytucję typu ZAUG jest zapewnienie ludziom zagrożonym ekskluzją społeczną przestrzeni realnej społecznej aktywności, pozwalającej im nie tylko uzyskiwać niezbędne środki finansowe, ale również zaspokajać elementarne potrzeby społeczne (praca, kontakt z innymi ludźmi). Prawie dwie dekady obecności ZAUG-u na lokalnym rynku pracy dowodzi, że możliwe jest połączenie funkcji socjalnych przedsiębiorstwa opartego na „drugim rynku pracy” z konkurencyjnością, która jest niezbędna w rynkowej rywalizacji z innymi podmiotami gospodarczymi, działającymi na zasadzie maksymalizacji zysku.

Aktywność ZAUG-u jest pozytywnie oceniana zarówno przez reprezentantów lokalnych władz i pracowników socjalnych, jak również przez odbiorców tych działań. Niektórzy młodzi ludzie, pochodzący z rodzin o niskim statusie społeczno ekonomicznym – będący respondentami w ostatnim empirycznym etapie projektu PROFIT, podkreślali znaczenie pomocy otrzymanej na pewnym etapie swojej biografii właśnie dzięki wspomnianej instytucji. Szczególnie pozytywnie oceniano jej funkcjonowanie w zestawieniu z mniej efektywnie działającymi publicznymi agendami operującymi na lokalnym rynku pracy (Eissel, Ludwig 2006).

Doświadczenia oraz wiedza o funkcjonowaniu „drugiego rynku pracy” w krajach sąsiednich powinny być wykorzystane w celach aplikacyjnych na szerszą skalę również w Polsce. Wprowadzona w 2003 r. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym stwarza instytucjonalne i prawne ramy do podejmowania działań tego typu w polskich warunkach. Jak jednak wskazują wyniki dotychczasowych ewaluacji, skala aktywności oraz zakres zainteresowania tym obszarem jest wśród samorządów i trzeciego sektora stosunkowo niewielki (Leś, Nałęcz 2005). Nawiązanie współpracy z doświadczonymi i osiągniętymi dobre wyniki instytucjami tego typu z zachodniej Europy, których przykładem jest ZAUG, mogłoby stanowić inspirację i źródło know how dla potencjalnych animatorów „drugiego rynku pracy” w Polsce.

LITERATURA

- Eissel D., Ludwig C., Zakikhany C. (w druku), *Two generations at risk – life situations and life chances of young adults in Giessen*, „European Studies on Inequalities and Social Cohesion”, nr 2, Łódź University Press.
- Eissel D., Ludwig C. (2006), *On policy responses overcoming the transmission of inequalities in Giessen*, „European Studies on Inequalities and Social Cohesion”, nr 3/4, Łódź University Press, s. 91–104.
- Eissel D. (2005), Research on the intergenerational transmission of inequalities and policy responses in Germany, „European Studies on Inequalities and Social Cohesion”, nr 2, Łódź University Press, s. 49–89.
- Iglicka K. (2003), *Priorytety i kierunki rozwoju polskiej polityki zagranicznej*, Analizy i opinie nr 13, Instytut Spraw Publicznych, [dostęp 09.10.2007], dostępny w Internecie: <<http://www.isp.org.pl/files/5053472450385416001117011617.pdf?PHPSESSID=3aea3e327fe02eea40088e08cbbad7c>>.
- Leś E., Nałęcz S. (2005), *Raport z monitoringu działania Centrów Integracji Społecznej – 1,5 roku po uchwaleniu ustawy o zatrudnieniu socjalnym*, raport z badań przeprowadzonych przez Pracownię Badań Organizacji Non-profit w Instytucie Studiów Politycznych PAN, finansowanych przez Ministerstwo Polityki Społecznej, [dostęp 09.10.2007], dostępny w Internecie: <<http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=418>>.
- von Schuttenbach L. (2000), *Sektor małych i średnich przedsiębiorstw w Republice Federalnej Niemiec*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, [dostęp 09.10.2007], dostępny w Internecie: <<http://www.parp.gov.pl/files/74/81/95/mspwrfn.pdf>>.

STRONY INTERNETOWE

- <http://www.arbeitsagentur.de/>
<http://www.kmk.org/index00.htm>
<http://www.zaug.de/>

SUMMARY

Creation of the “second labour market” based on the social employment and social enterprises is one of the possible responses which could counteract unemployment, poverty and social inequalities. ZAUG – is an example of an institution promoting social inclusion through creating new jobs and enabling young people from Giessen to improve their occupational skills. This article presents this institution’s activities.